

УДК 340.125+316.256](477)-051»19»В.Старосольський(092)

**АРИСТОКРАТ ДУХУ
(ДО 140-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ВОЛОДИМИРА СТАРОСОЛЬСЬКОГО)**

Г. Федущак-Паславська

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: paslavskafam@ukr.net*

Досліджено основні напрями діяльності видатного українського правника початку ХХ століття Володимира Старосольського. З'ясовано, що правова концепція вченого, яка формувалася під впливом теорій неокантіанців, нормативістів, теоретично-методологічних напрацювань С. Дністрянського і Ґ. Єлінека, ґрунтувалися на соціологічному розумінні права і держави. Наукова, політична і педагогічна діяльність Володимира Старосольського, проникнута відповідними ідеями, дає підстави говорити про цілісність і несуперечливість його правової концепції.

Виявлено, що університетська освіта, досвід політичної, військової, педагогічної та правової діяльності дали змогу прогнозувати події. Зокрема, Володимир Старосольський акцентував увагу своїх сучасників на потребу створення українських збройних сил, аби, за його словами, з настанням часу «заліза і крові» на сторожі права України поставити силу. Важливою є аргументація Володимира Старосольського щодо необхідності реалізації всіма націями, які звільнилися з-під панування імперій, права на самовизначення, а також чітке та однозначне заперечення «економічного» обґрунтування союзу України і Росії, яке ще донедавна вважалося незаперечною істиною.

Використовуючи «римську» конструкцію корпорації як уособлення загальної волі, де рішення ухвалюють більшістю голосів, Володимир Старосольський проаналізував також процедуру ухвалення рішень у спільнотах, які ґрунтуються на сумі воль усіх. За своєю правовою природою нині такими спільнотами є ООН та її органи. У сучасних умовах кризи багатьох міжнародних організацій, у тім числі через дії Російської Федерації, ідеї Володимира Старосольського знову набувають актуальності.

Ключові слова: соціологія; загальна воля; національна свідомість; українська державність.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2019.68.264>

Минуло 140 років від дня народження видатного і майже невідомого для української юриспруденції українського правника Володимира Старосольського. Тоді як багато галузей сучасної юриспруденції могли би ґрунтувати свої виклади на працях цього вченого, не кажучи вже про те, що їх опрацювання неминуче мало би своїм результатом формування справжньої європейської правової свідомості сучасного українського правника і громадянина України, промови Володимира Старосольського, що побудовані на надбаннях європейської правової думки, знаннях історії, наповнені цитатами з поетичних творів різних народів, латинськими сентенціями, з урахуванням соціологічних чинників, людської психіки і, звичайно фактичних обставин справи, є зразком мистецтва красномовства.

Очевидно, що саме тому за радянських часів в Україні не були можливими ґрунтовні дослідження наукового доробку Володимира Старосольського. Написані ще в першій третині ХХ століття праці вченого починають видавати аж тільки від

кінця століття, завдяки зусиллям Ірини Кресіної, Михайла Петріва, Валентини Згурської, Петра Стецюка, Юрія Древницького та ін. У видавництві «Літопис» 2018 року вийшов друком переклад з німецької мови «Das Majoritatsprinzip» («Принцип більшості») [7]. У статті «Володимир Старосольський – фундатор української політології» Ігор Чорновол зазначив, що «німецькі фахівці в галузі права вважали «принцип більшості» В. Старосольського одним із основних понять юриспруденції» [16].

Багато важливої інформації про життя і правові погляди Володимира Старосольського, яка використана у цій статті, міститься у 210-му томі Записок наукового товариства ім. Шевченка «Володимир Старосольський. 1878–1942», що вийшов за редакцією доньки вченого – Уляни Старосольської. Незважаючи на те, що матеріали, які подала Уляна Старосольська, часто використовують дослідники для здобуття достовірних знань про біографію та творчість Володимира Старосольського, вони потребують подальшого усестороннього аналізу. Тому метою цього дослідження є визначення основних напрямів реалізації творчого потенціалу Володимира Старосольського. Поставлена мета конкретизується такими завданнями:

- розглянути біографію Володимира Старосольського як політика, адвоката, вченого;
- визначити чинники, які вплинули на формування української національної свідомості Володимира Старосольського;
- виділити філософські напрями, під впливом яких сформувалося праворозуміння Володимира Старосольського;
- розкрити особливості діяльності Володимира Старосольського як адвоката;
- показати прогностичність висновків Володимира Старосольського;
- розкрити суть взаємовідносин між Україною і Росією з погляду особи, яка, маючи знання про історію цих взаємин, була сучасником їх розвитку у 20-х роках ХХ століття;
- виділити способи ухвалення рішень у різних за правовою природою спільнотах;
- виявити чинники, які вплинули на специфіку процедури ухвалення рішень міжнародними організаціями.

Володимир Старосольський народився 8 січня 1878 року у повітовому містечку Ярославі¹ над Сяном, де прожив до 17-річного віку. Коли Володимирові було шість років помер його батько, відтак родинне виховання лежало на матері – Юлії Старосольській. Вона походила з родини полонізованих австрійців Рапфів, але, підтримуючи тодішні традиції, часто нагадувала синові, що він є українцем. Дуже показовими і часто цитованими є слова Василя Стефаника: «Володимир Старосольський вчився в Кракові прав. Знав, що він українець, та по-українськи не міг сказати речення. Хлопча панський з виховання, і чи кров праддівська, чи теорія, – він же дуже любить теорії, – завели його в українську націю і вчинили з нього найкращого між нами чоловіка» [12, с. 10–11].

У Кракові на відділі права Ягеллонського університету Володимир Старосольський навчався з осені 1895 року. Тут його зустріло українське середовище, громадське життя і студентський гурт. Володимир Старосольський, ще з Ярослава знаючи Станіслава Людкевича, тут потоваришував з Василем Стефаником, Іваном Трушем, Богданом Лепким, Олексою Новаківським.

Але у зв'язку з родинними обставинами, восени 1896 року Володимир з матір'ю переїхали до Львова, де він продовжив навчання на юридичному факультеті

¹ Місто Ярослав, заснував український князь Ярослав Мудрий у ХІ ст. Таку версію заснування міста викладали у школах за часів Австро-Угорщини, але в міжвоєнний період перестали на цьому акцентувати увагу. Нині це місто на території Польщі.

Львівського університету. Саме тут, у княжому Львові, Володимир Старосольський познайомився, а 1906 року і побрався із Дарією Шухевич, «яка стала йому товаришкою в його суспільних починах» [11, с. 42]. Вони виховали трьох дітей: Юрія (1907 р. н.), Ігоря (1908 р. н.) та Уляну (1912 р. н.), за спогадами яких у родині панували взаєморозуміння і взаємоповага, з ними, з дітьми, поводитися як з рівними. Юрій, Ігор та Уляна Старосольські вирости достойними людьми, діяльність яких заслуговує окремого дослідження і пошанування.

1898–1899 академічний рік Володимир Старосольський навчався у Віденському університеті. У ці ж роки за його активної участі постала організація української молоді «Молода Україна»¹, – нелегальна, добре законспірована, яка проявила себе акціями боротьби за український університет, зокрема, шляхом сецесії українських студентів з Львівського університету до Відня², а також аграрними страйками. Саме слово Володимира Старосольського на Вічі студентів Українців-Русинів усіх вищих шкіл Австрії у Львові 13 липня 1899 року вважають «...першою його публічною промовою, яка звернула на себе увагу змістом, стилем і риторичною формою...» [11, с. 47]. Обґрунтовуючи потребу Українського університету, Володимир Старосольський звертав увагу учасників Віча, поміж іншим, і на зраду та ренегатство, які можуть бути виключені самим фактом існування правдивої науки і освіти. Крім того, на думку доповідача, – рідний університет є «конечним кроком на дорозі... до нашого ідеалу, за котрий кожний з нас готов душу й тіло віддати, а тим ідеалом є: «Україна *Ingredenda*» [6, с. 47].

До складу керівництва «Молодої України», так званого Комітету Десяти, входили представники п'яти політичних партій: соціал-демократичної (Володимир Старосольський), радикальної, націонал-демократичної, християнсько-національної та теоретично-анархістської групи. Ідея соборності, яка постійно фігурувала у політично-правовій концепції Володимира Старосольського, практично реалізувалася шляхом налагоджування контактів з українськими патріотами з-за Збруча і, зокрема, з Револуційною Українською партією (РУП). Навіть двадцятирічна Дарія Шухевич, ще тоді наречена Володимира Старосольського, особисто перевозила друковані матеріали до Києва.

І хоч 1903 року «Молода Україна» перестала діяти у своєму попередньому форматі, а Володимир Старосольський того ж року, завершивши навчання ступенем доктора права у Віденському університеті, перестав бути студентом, він ніколи не покидав суспільних та національних ідей, сформованих завдяки діяльності в цій організації.

Як багато інших провідних членів «Молодої України», Володимир Старосольський у подальшому був організатором і провідником довоєнного стрілецького руху, визначним Українським Січовим Стрільцем у Першій світовій війні, членом Української Бойової управи та Загальної Української Ради, співробітником Союзу Визволення України [11, с. 54]. У спогадах про Володимира Старосольського дуже часто фігурує його характеристика як ідеолога Українського Січового Стрілецтва, який з того часу «правно обґрунтовував народну правду під силою чужої влади... своїм словом і пером давав ідеологічну силу цьому законowi..., в час, коли на національному небозводі зазоріла на хвилю правда волі українського народу» [4, с. 373–374].

На підставі наукових статей «Реформа похатньої торгівлі в австрійським Законодавстві» (1901) і «Причинки до теорії соціології» (1904), та завдяки

¹ З 1900 р. Володимир Старосольський видавав і редагував однойменне студентське видання.

² Саме тут, у Відні Володимир Старосольський закінчив університет і склав юридичний докторат.

професору Станіславу Дністрянському, Володимир Старосольський отримав державну стипендію і протягом 1903–1912 років продовжив правову освіту: «на університеті в Граці у проф. Гумпльовича; в Берліні у проф. Зіммеля, Ястрова та Мартіца та головно у проф. Г.Єлінека в Гайдельберзі» [17, с. 387]. Підсумком стажування Володимира Старосольського у цих європейських університетах стала праця «Das Majoritätsprinzip», видана німецькою мовою у 1916 році Соціал-демократичні ідеї вченого набули закріплення у постулаті-вимозі повновладдя більшості, за умови дотримання прав меншості. Загалом у працях Володимира Старосольського спостерігаємо значний вплив теорії суспільних зв'язків основоположника українського правознавства Станіслава Дністрянського, а також теорії меншості засновника німецької соціології права Георга Єлінека, які були його учителями. У присвяченій Г. Єлінеку «Das Majoritätsprinzip» Володимир Старосольський стверджував, що спільноти, які формуються на «загальній волі», ухвалюють рішення більшістю голосів, оскільки презюмується, що саме більшість виражає цю загальну волю. У спільнотах, де рішення потребують одностайності, меншість, будучи забезпеченою для захисту своїх інтересів можливістю ветувати пропозиції більшості, не повинна при цьому зловживати правом. Зважаючи на концепцію вченого, викладену у «Das Majoritätsprinzip», можна зробити висновок, що міжнародні організації, і зокрема ООН належить до того типу спільнот, в основі яких лежить сума «воль всіх», а не «загальна воля». Тому й рішення у цих спільнотах вимагають одностайності [7]. Якщо нема одностайності при голосуванні, голоси розділяють, то меншість забезпечена правом veto, а більшість залишається без справедливого рішення. Нині Україна потерпає від агресії з боку Російської Федерації, а міжнародна спільнота в особі її органів, які були «створені для підтримання миру і міжнародної безпеки», залишаються безсилими перед країною, яка демонструє відмову від права як регулятора суспільних відносин, яка ще від радянських часів у своїх діях ґрунтується на політичній доцільності. Очевидно, що примусити не зловживати правом при використанні veto країну, яка поводить себе агресивно і не дотримується норм міжнародного права, не можливо. Проте стає зрозумілим, що така країна не може бути членом спільнот, метою яких є «підтримання миру і міжнародної безпеки». Для виходу із ситуації, що склалася, з'являються також пропозиції щодо зміни процедури досягнення спільних рішень у міжнародних організаціях, однак, при цьому, очевидно не беруть до уваги, що за своєю правовою природою ООН та її органи – спільноти, що представляють суму «воль всіх» (а не «загальну волю») і мають відповідний алгоритм прийняття рішень. Написане понад сто років тому дослідження вносить ясність у розуміння сучасних проблем юриспруденції і міжнародного права, зокрема.

Саме з названих вище праць почалася наукова діяльність Володимира Старосольського. Даючи оцінку цієї частини своїх активностей, у 1934 році він писав про себе: «Студіюючи як головний фах державне право, був одним із перших українських дослідників, що звернули бачну увагу на науку соціології, та перестудіювали основні філософічні підстави загальної теорії права. Всі його більші праці, не виключаючи двох томів видання Української Господарської Академії в Подєбрадах п. з. «Держава і політичне право», виказують історичне підготовлення, та свідомий загальної мети філософічний метод» [17, с. 387–388].

«Шукаючи справжньої синтези цього, що уявляє собою новітня держава, він наткнувся м. ін. на проблему нації, яку опрацював в окремій монографії. Розуміючи важливість методологічних проблемів, він шукав їх розв'язки в наукових напрямках модерної доби, в школі неокантіанців та нормативістів і в

змагання до соціологічного розуміння права та держави з метою знайти свій власний шлях» [17, с. 387–388].

Володимир Старосольський насправді мав достойне «історичне підготування». Розуміючи закономірності виникнення нації, її утвердження серед суб'єктів права, у березні 1914 році він писав, що серед поневолених народів починає рости «мілітарна сила», що, «коли прийде година «крови і заліза», вони матимуть голос» [9, с. 349]. Уже в той час Володимир Старосольський передбачив, що «драма розіграється на нашій арені», бо «напруження поміж нашими займанцями з кожним днем кріпшає і може кожної хвили наступити вибух», що «прийде друга Руїна». «Україна стоїть напередодні нового життя. Треба поставити нову програму, приготувати силу, щоб в хвили, коли надійде час «заліза і крові», Україна мала голос!... Була свідомо своєї цілі і права та могла на сторожі їх поставити – силу!» [9, с. 350]. А нашу мілітарну силу присипляли сто років. Володимир Старосольський також уважав важливим питанням у цьому напрямі навчання і формування командного складу української армії.

Окрім державного права Володимир Старосольський також певний час викладав теорію права та кримінальне право в УВУ та в Соціологічному інституті у Відні та Празі.

На тому, що наука була життєвою нездійсненою мрією Володимира Старосольського у своїх спогадах про батька акцентував син Юрій, описуючи епізод періоду тридцятих років, коли, зайшовши до кабінету в адвокатській канцелярії, побачив батька, який тримав у руках запрошення на участь «в конкурсі на працю з якоїсь ділянки соціології», а побачивши сина, «сказав притишеним голосом: «а це саме моя спеціальна ділянка». «Це був кінець мрії-туги: на столі лежала дійсність у вигляді судових актів. Роки пізніше, під новим режимом, як правдива іронія долі, ця мрія з'явилась йому наче темна комета у дорозі у темну путь. Була осінь 1939 року» [11, с. 117].

Адвокатська практика Володимира Старосольського, яку він розпочав у 1909 р., була не так професією і засобом забезпечення матеріального добробуту, а служінням своєму народові. Його адвокатська канцелярія насправді була «кузнею української політичної думки» [3, с. 393].

Судові промови Володимира Старосольського, якими заслуховувалися всі присутні, послухати які навмисне збиралися, – були синтезом соціологічних і національних ідей ученого з елементами філософії та психоаналізу, тонкою інтерпретацією польського кримінального кодексу на фоні римського права чи кодексу Наполеона. У своїх промовах Володимир Старосольський зачіпав тонкі нотки людської душі, аналізував психологію вчинку. Адвокатська діяльність «пана меценаса» Володимира Старосольського припала на час, коли в науці кримінального права, а відтак і в практиці, звертають увагу на особу злочинця, коли під впливом теорії італійського психіатра Чезаре Ломброзо зважають на чинники фізіологічної і психологічної конституції особи злочинця [13, с. 15].

«Ставлячись до адвокатури, як до обов'язку боронити політв'язнів і як до нагоди для студій над людьми і їхніми ділами», Володимир Старосольський «був професором, який промовляв до прокуратора (до трибуналу суддів, до лави присяжних) як до студентів в університетській аудиторії, і це так яскраво різнилося від виступів інших – також красномовних – адвокатів, які виступали радше, як актори на сцені театру, – що під час його судових промов було тихенько на судовій залі, і всі, навіть найбільш вороже супроти українців наставлені приявні, з пошаною прислухувались до слів того правничого авторитету» [2, с. 390–391].

Як соціал-демократ за переконаннями, Володимир Старосольський «шанував людину, а не стан і його в заміну шанували всі без винятку, включно з його противниками» [14, с. 383]. Прихильники і противники приходили послухати «правничий бій за параграфи, що його вестиме цей український видатний правник зі Львова» [1, с. 363]. Володимир Старосольський, якого поляки за переконливу і аргументаційну силу його слова називали «zaklinaczem wezow»¹, посилаючись на Ш. Монтеск'є, звертався до присяжних суддів із закликом не забувати, що вони повинні судити (а не управляти), не піддаючись політичним пристрастям, судити, забувши, «що ті, яких ви думаєте судите, це українці» [8, с. 330–331].

Володимир Старосольський був серед тих адвокатів, які своїми політичними виступами, в тім числі і в судових промовах, мобілізували широкі маси до боротьби, здобували симпатії «широкого світу для цих національних та загальнолюдських ідеалів, до ідеалів повної української державності і незалежності» [4, с. 370].

Ідея незалежності української нації і побудова Української держави так чи інакше фігурує майже у всіх працях і судових промовах Володимира Старосольського як «обов'язок, який лежить на українцеві-адвокату, коли він є членом громадянства, суспільности» [8, с. 330]. Володимир Старосольський наголошував, що «самостійницький рух – це не німецька інтрига», а, за дослідженнями соціологів², процес виникнення природної сили – волі національної групи, сильнішої за волю індивіда. Та спільна, загальна³ воля, яка має право говорити за всіх, творить людську спільноту, Батьківщину. І коли Батьківщина в небезпеці, у кожній спільноті з великою силою загострюється любов до неї, відчувається обов'язок перед нею. У 1917–1918 роках це сталося з українцями, виросло покоління, яке «не має інших критеріїв, крім одного: любові і бажання служити визволенню України» [8, с. 337–340]. У виданні 1935 року «Новий час» Володимир Старосольський, згадуючи події 1917 року в історії Придніпрянщини, написав про те, що українці за кілька років «зуміли пройти на шляху до державності дорогу, яка вимагала б нормально бодай століття» [8, с. 348]. Щоб бути нацією не обов'язково мати державу, але формування суверенної держави – головна мета нації, власна держава – національна ідея бездержавної нації.

На публічних дебатах у Празі 1921 році, у яких взяли участь представники російських демократів та представники політичної думки різних народів Східної Європи і Кавказу, однією з важливих проблем було питання самовизначення націй. З цього приводу Володимир Старосольський висловив твердження про те, що державне самовизначення є формою національного самовизначення, нація не може «виконати своє право на самоозначення інакше, ніж шляхом власної державності». Він твердо заявив, що нації не можуть відмовитися від права на самовизначення, на свою державну волю так само, як, за Руссо, ніхто не може «зректися волі». Виклавши свою позицію, Володимир Старосольський звернувся до росіян з такими словами: «Ось, що ви мусите признати, як дійсність, як істину. І тільки признавши її ви мусите запитати, як вам до неї віднести. Два шляхи перед вами. Один, це шлях боротьби. Другий шлях – це шлях порозуміння» [10, с. 344–345]. Навіть зараз, вже у ХХІ столітті ми є свідками того, що Росія обрала шлях боротьби.

¹ «Приборкувач вужів». Див: [4, с. 372].

² Володимир Старосольський наголошував, що Конгрес соціологів, який відбувся у 1913 р., «був присвячений виключно тільки національним справам, виключно лише соціологічному розслідуванню тих рухів, що їх називаємо національними». Див: [8, с. 337].

³ Добре засвоєне Володимиром Старосольським розуміння «загальної волі», яка не є сумою «воль всіх» за Ж.-Ж. Руссо в різних аспектах з'являється у працях вченого «Теорія нації» та «Принцип більшості».

Піддавши сумніву «економічні» аргументи Росії на користь необхідності для України перебувати в єдності з нею, Володимир Старосольський закликав російську владу самій спочатку в це повірити, дати можливість українському й іншим народам стати вільними, а тоді вже добровільно створити федерацію: «Щоб про федерацію можна говорити, мусить перше стати фактом воля народів. І так, коли хочете ви справді послужити ідеї федерації, то мусите, хоч би в інтересі цієї ідеї стати активними та щирими апостолами нашої національної державної волі» [10, с. 345].

Отож, національна свідомість Володимира Старосольського формувалася під впливом спілкування з товаришами – художниками, письменниками, музикантами, – представниками української мистецької еліти. Така ж сприятлива для української національної свідомості була атмосфера у родині Шухевичів, з якою Володимир Старосольський поріднився. Окрім того, кінець XIX– початок XX століття були періодом розпаду імперій і утвердження національних держав. Освіта, яку Володимир Старосольський здобував у європейських університетах також дала можливість ознайомитися і проїнятися передовими ідеями того часу: права людини, демократія, національний суверенітет, поділ влади, верховенство права, незалежність судової гілки влади, правова держава та ін. Свого часу будучи організатором і учасником студентських рухів, згодом як адвокат, захищаючи у судових процесах українську патріотичну молодь, Володимир Старосольський продовжував розвивати свою українську національну свідомість.

Згадані Володимиром Старосольським у автобіографічному нарисі «Шукаючи справжньої синтези» філософські школи та персоналії, аналіз їхніх провідних ідей та їх інтерпретації вченим, контекст тогочасних тенденцій у науці, дають підстави стверджувати про вплив соціологічних та психологічних теорій на формування правової концепції Володимира Старосольського, сповідування ним цінностей європейської доктрини праворозуміння¹.

Так само з історичних, соціологічних, психологічних і, звичайно, правових позицій, виступав Володимир Старосольський як адвокат, український адвокат, який, дотримуючись букви закону, у судових процесах закликав суддів і присяжних залишатися неупередженими, враховувати всі пом'якшуючі обставини, зрозуміти мотиви вчинків обвинувачених. Відомо, що Володимир Старосольський спеціалізувався на політичних процесах, де представники державної влади судили українців, фактично за їх прагнення до створення власної держави. Попри активну суспільну і політичну діяльність у різні періоди свого життя, Володимир Старосольський служив своєму народові і як адвокат.

Прогностичність висновків Володимира Старосольського полягає у тому, що у 1914 році, спостерігаючи зміни на міжнародній арені, передбачаючи, що Україну чекає друга Руїна, він наголошував на потребі нарощування сили, формування боєздатних українських збройних сил, кваліфікованої підготовки їх командного складу.

Ще у 20-х роках XX століття Володимир Старосольський поставив під сумнів, тиражоване десятками років твердження радянської влади, про нерозривні економічні зв'язки між Україною і Росією, які нібито зумовлюють потребу політичного союзу і є життєво необхідними Українській державі.

Різноаспектне і дуже ґрунтовне дослідження принципу більшості Володимиром Старосольським дає змогу означити правову природу ООН та її органів, як спільнот, котрі у своїй діяльності ґрунтуються на сумі «воль всіх», і тому

¹ Ідеї демократії, верховенства права та прав людини як основоположні ціннісні орієнтири європейської доктрини праворозуміння є основою всіх видів діяльності Володимира Старосольського.

приймають рішення одностайно. Сьогодні Російська Федерація і її «мотивовані» співники своїм veto часто блокують діяльність ООН та її органів. Для виходу із кризи часто йдеться про два можливі способи: 1) позбавити Російську Федерацію членства у відповідних міжнародних організаціях; 2) змінити процедуру винесення рішень у цих організаціях. Оскільки зміна принципу прийняття рішень можлива за умови зміни правової природи цих міжнародних спільнот, що є неможливим, то, очевидно, врахувавши, що метою ООН є «підтримання миру та міжнародної безпеки», варто використати перший спосіб.

Нині Володимир Старосольський відомий як «державний і громадсько-політичний діяч». У жовтні 1918 року входив до складу Українського генерального військового комісаріату, який очолював підготовку і проведення Листопадового повстання 1918 року у Львові. У 1919 році. – товариш міністра закордонних справ УНР» [15].

Такий навіть поверхневий огляд життя і творчості Володимира Старосольського дає змогу зробити висновок, що багато сфер сучасної української юриспруденції мають прогалини через відсутність у нас знань про його цілісну правову концепцію, де знайшли своє місце питання теорії, філософії, соціології та історії права, конституційного, кримінального, міжнародного права. Тоді як праці Володимира Старосольського цитували і цитують учені-соціологи, вчені-політологи, вчені-юристи різних країн світу.

У себе на Батьківщині Володимир Старосольський «заробив» арешт, заслання, реабілітацію... Запрошений у 1939 році викладати державне право у Львівському державному університеті, професор Володимир Старосольський був невдовзі заарештований. Він витримав лише два з половиною роки поневірянь у місцях несвободи і помер 25 лютого 1942 року.

Схема була апробована і наслідки відомі. Незважаючи на проведення війни, радянська влада арештовувала українських адвокатів, які хоча б проявили громадянську позицію, засилала їх у місця відбуття покарання, і, якщо їм вдавалося вижити, то, однак у подальшому, годі було думати про можливість активної роботи за фахом. Переслідувань зазнавали і члени їхніх сімей. Підтвердженням цьому є хоча б біографії Василя Бараника, Михайла та Юлія Брацайків, Володимира Горбового, Бориса Козубського, Франца Коковського, Костя Левицького, Володимира Логуша, Миколи Міхновського, Михайла Степаняка [5] та багатьох інших, які постраждали внаслідок діянь радянської влади. Зрештою, така доля очікувала кожен порядну людину, яка проявила себе українцем і вчасно не покинула окуповані землі. То чому Володимир Старосольський не емігрував? Невже думав, що його активна громадянська позиція й українська національна свідомість залишилися непомітними для нової влади? Невже він уважав, що в правовому полі зможе захистити себе і свою родину? Все він добре розумів і тверезо оцінював. А також, так само як і Андрей Шептицький, знав, що має обов'язок залишитися в цей тяжкий час разом зі своїм народом, проводирем якого він був. І це ще один дуже важливий штрих до характеристики значного внеску Володимира Старосольського у побудову омріяної багатьма поколіннями українців – Української Самостійної Соборної Держави.

Список використаних джерел

1. *Качмар В.* Незрівняний оборонець українських політичних в'язнів: Статті про Володимира Старосольського / Василь Качмар // Історично-філософська секція. Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Т. 210: Володимир Старосольський. 1878–1942 / редактор: Уляна Старосольська. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто. – 1991. – С. 360–369.

2. *Кедрин І.* Володимир Старосольський. У 100-річчя народин : Передруки / Іван Кедрин // Історично-філософічна секція. Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Т. 210: Володимир Старосольський. 1878–1942 / редактор: Уляна Старосольська. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто. – 1991. – С. 389–392.
3. *Левицький В.* Пам'яті Володимира й Дарії Старосольських: Передруки / Василь Левицький // Історично-філософічна секція. Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Т. 210: Володимир Старосольський. 1878–1942 / редактор: Уляна Старосольська. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1991. – С. 393–394.
4. *Марунчак М. Г.* Незабутнє прощальне слово. Спогад. Статті про Володимира Старосольського / М. Г. Марунчак // Історично-філософічна секція. Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Т. 210: Володимир Старосольський. 1878–1942 / редактор: Уляна Старосольська. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1991. – С. 370–374.
5. *Петрів М. Й.* Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінця XIX– першої половини XX ст. / М. Й. Петрів // Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінця XIX – першої половини XX ст. – Київ : Вид-во «Юстиніан», 2014. – Кн. 1.
6. *Промова В.* Старосольського на Вічу 13-го липня 1899 р. // Історично-філософічна секція. Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Т. 210: Володимир Старосольський. 1878–1942 / редактор: Уляна Старосольська. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1991. – С. 48–49.
7. *Старосольський В.* Принцип більшості / Володимир Старосольський ; переклад з німецької мови Костянтина Поліщука; вступна стаття Станіслава Стемпеня; автор проекту і упорядник Михайло Петрів. – Львів: Вид-во «Літопис», 2018.
8. *Старосольський В.* Його слово на сторожі: Промови. Листи Володимира Старосольського / Володимир Старосольський // Історично-філософічна секція. Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Т. 210: Володимир Старосольський. 1878–1942 / редактор: Уляна Старосольська. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1991. – С. 329–341.
9. *Старосольський В.* Товариство «Січових Стрільців у Львові» – обіжник і заклик : Промови. Листи Володимира Старосольського / Володимир Старосольський // Історично-філософічна секція. Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Т. 210: Володимир Старосольський. 1878–1942 / редактор: Уляна Старосольська. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1991. – С. 349–352.
10. *Старосольський В.* Українська державність і російський імперіалізм : Промови. Листи Володимира Старосольського / Володимир Старосольський // Історично-філософічна секція. Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Т. 210: Володимир Старосольський. 1878–1942 / редактор: Уляна Старосольська. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1991. – С. 342–345.
11. *Старосольський Ю.* Шляхами предків / Юрій Старосольський // Історично-філософічна секція. Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Т. 210: Володимир Старосольський. 1878–1942 / редактор: Уляна Старосольська. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1991. – С. 3–117.
12. *Стефанік В.* Про ясне минуле / Василь Стефанік // Альманах Українського Студентського Життя в Кракові. Краків. – 1931.
13. Теорія кримінального переслідування : монографія / [В. А. Гринчак, І. Я. Заяць, В. І. Петлюк, Г. М. Федущак-Паславська]. – Харків : Право, 2019.
14. *Хомяк О.* Пан (за термінологією Вячеслава Липинського) : Статті про Володимира Старосольського / Олександр Хомяк // Історично-філософічна секція. Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Т. 210: Володимир Старосольський. 1878–1942 / редактор: Уляна Старосольська. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1991. – С. 381–386.

15. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Українська революція в особах. – Режим доступу : /cdago.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1164
16. Чорновол І. Володимир Старосольський – фундатор української політології / І. Чорновол. – Режим доступу : storinka-m.kiev.ua/article.php?id=381
17. Шукаючи справжньої синтези : Статті про Володимира Старосольського // Історично-філософична секція. Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Т. 210: Володимир Старосольський. 1878–1942 / редактор: Уляна Старосольська. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1991. – С. 387–388.

References

1. Kachmar, V. (1991). Nezrivnianyj oboronets' ukrains'kykh politychnykh v'iazniv : Statti pro Volodymyra Starosol's'koho. *Istorychno-filosofichna sektsiia. Zapysky naukovoho tovarystva im. Shevchenka, T. 210: Volodymyr Starosol's'kyj. 1878–1942 / Redaktor: Uliana Starosol's'ka. N'iu-Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto, 360–369.*
2. Kedryn, I. (1991). Volodymyr Starosol's'kyj. U 100-richchia narodyn. Peredruky. *Istorychno-filosofichna sektsiia. Zapysky naukovoho tovarystva im. Shevchenka, T. 210: Volodymyr Starosol's'kyj. 1878–1942 / Redaktor: Uliana Starosol's'ka. N'iu-Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto, 389–392.*
3. Levyts'kyj, V. (1991). Pam'iaty Volodymyra j Darii Starosol's'kykh. Peredruky. *Istorychno-filosofichna sektsiia. Zapysky naukovoho tovarystva im. Shevchenka, T. 210: Volodymyr Starosol's'kyj. 1878–1942 / Redaktor: Uliana Starosol's'ka. N'iu-Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto, 393–394.*
4. Marunchak, M. H. (1991). Nezabutnie proschal'ne slovo. Spohad. Statti pro Volodymyra Starosol's'koho. *Istorychno-filosofichna sektsiia. Zapysky naukovoho tovarystva im. Shevchenka: T. 210: Volodymyr Starosol's'kyj. 1878–1942 / Redaktor: Uliana Starosol's'ka. N'iu-Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto, 370–374.*
5. Petriv, M. J. (2014). Ukrain's'ki advokaty: derzhavni, hromads'ki, politychni ta kul'turno-osvitni diiachy kintsia XIX – pershoi polovyny XX st. *Ukrains'ki advokaty: derzhavni, hromads'ki, politychni ta kul'turno-osvitni diiachy kintsia XIX – pershoi polovyny XX st.* Kyiv: Vyd-vo «Yustynian», Kn. 1.
6. Promova, V. (1991). Starosol's'koho na Vichu 13-ho lypnia 1899 r. *Istorychno-filosofichna sektsiia. Zapysky naukovoho tovarystva im. Shevchenka: T. 210: Volodymyr Starosol's'kyj. 1878–1942 / Redaktor: Uliana Starosol's'ka. N'iu-Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto, 48–49.*
7. Starosol's'kyj, V. (2018). *Pryntsyp bil'shosti/Pereklad z nimets'koi movy Kostiantyna Polischuka; vstupna stattia Stanislava Stempienia; avtor proektu i uporiadnyk Mykhajlo Petriv. L'viv: Vyd-vo «Litopys».*
8. Starosol's'kyj, V. (1991). Joho slovo na storozhi. Promovy. Lysty Volodymyra Starosol's'koho. *Istorychno-filosofichna sektsiia. Zapysky naukovoho tovarystva im. Shevchenka. T. 210: Volodymyr Starosol's'kyj. 1878–1942 / Redaktor: Uliana Starosol's'ka. N'iu-Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto, 329–341.*
9. Starosol's'kyj, V. (1991). Tovarystvo «Sichovykh Stril'tsiv u L'vovi» – obizhnyk i zaklyk. Promovy. Lysty Volodymyra Starosol's'koho. *Istorychno-filosofichna sektsiia. Zapysky naukovoho tovarystva im. Shevchenka. T. 210: Volodymyr Starosol's'kyj. 1878–1942 / Redaktor: Uliana Starosol's'ka. N'iu-Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto, 349–352.*
10. Starosol's'kyj, V. (1991). Ukrain's'ka derzhavnist' i rosijs'kyj imperializm. Promovy. Lysty Volodymyra Starosol's'koho. *Istorychno-filosofichna sektsiia. Zapysky naukovoho tovarystva im. Shevchenka, T. 210: Volodymyr Starosol's'kyj. 1878–1942 / Redaktor: Uliana Starosol's'ka. N'iu-Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto, 342–345.*

11. Starosol's'kyj, Y. (1991). Shliakhamy predkiv. *Istorychno-filosofichna sektsiia. Zapysky naukovohto tovarystva im. Shevchenka, T. 210: Volodymyr Starosol's'kyj. 1878–1942* / Redaktor: Uliana Starosol's'ka. N'iu-Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto, 3–117.
12. Stefanyk, V. (1931). Pro iasne mynule. *Al'manakh Ukrain's'koho Students'koho Zhyttia v Krakovi*. Krakiv.
13. [Hrynchak, V. A., Zaiats', I. Ya., Petliuk, V. I., Feduschak-Paslavs'ka, H. M.] (2019). *Teoriia kryminal'noho peresliduvannia: monohrafiia*. Kharkiv: Pravo.
14. Khomiak, O. (1991). Pan (za terminolohiieiu Viacheslava Lypyn's'koho). Statti pro Volodymyra Starosol's'koho. *Istorychno-filosofichna sektsiia. Zapysky naukovohto tovarystva im. Shevchenka, T. 210: Volodymyr Starosol's'kyj. 1878–1942* / Redaktor: Uliana Starosol's'ka. N'iu-Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto, 381–386.
15. *Tsentral'nyj derzhavnyj arkhiv hromads'kykh ob'iednan' Ukrainy. Ukrain's'ka revoliutsiia v osobakh*. Retrieved from cdago.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1164;
16. Chornovol, I. *Volodymyr Starosol's'kyj – fundator ukrain's'koi politolohii*. Retrieved from // storinka-m.kiev.ua/article.php?id=381;
17. Shukaiuchy spravzhn'oi syntezy. Statti pro Volodymyra Starosol's'koho. *Istorychno-filosofichna sektsiia. Zapysky naukovohto tovarystva im. Shevchenka, T. 210: Volodymyr Starosol's'kyj. 1878–1942* / Redaktor: Uliana Starosol's'ka. N'iu-Jork; Paryzh; Sydnej; Toronto, 387–388.

SPIRIT ARISTOCRAT (TO THE 140TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF VOLODYMYR STAROSOLSKYJ)

H. Fedushchak-Paslavska

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: paslavskafam@ukr.net*

The article investigates the main directions of activity of the prominent Ukrainian lawyer of beginning of the XX century Volodymyr Starosolskyi. It is found out that the scholar's legal concept formed under the influence of the theories of Neo-Kantians, normativists, theoretical and methodological developments of S. Dnistriansky and G. Jellinek, was based on the sociological concept of law and state. The scientific works of Volodymyr Starosolskyi, his speech as a defender of Ukrainian patriots in Polish courts, pedagogical, political and military activities, speeches at numerous meetings, inspired by relevant ideas, give grounds to speak about the integrity and consistency of his legal concept.

It is revealed that his university education, experience of political, military, pedagogical and legal activity made it possible to forecast events. In particular, Volodymyr Starosolskyi drew the attention of his contemporaries to the need for the creation of Ukrainian armed forces, in order to, in his words, put the force on guard of the law of Ukraine with the onset of «iron and blood» time. An important argumentation by Volodymyr Starosolskyi is the need of implementation (realization) of the right to self-determination by all the nations liberated from the domination of the Austro-Hungarian and Russian empires, and a clear and unequivocal denial of the «economic» justification of the alliance of Ukraine and Russia, which was considered an indisputable truth until recently.

Developing the idea about the right of nations to self-determination, Volodymyr Starosolskyj argued that the nation could not realize its right differently than through its own statehood. Moreover, the nation cannot waive the right to self-determination, the right to its state will, as well as to J.-J. Rousseau, no one can «deny the will».

As a result of the analysis, it becomes clear that the «Principle of the Majority» carries an understanding of many problems in contemporary jurisdiction, and in particular, in international

law. In the above-named work, considering the different types of communities, the researcher argues that the communities, based on the «general will», make the decision by a majority vote, whereas assuming that the majority expresses this general will. Based on the concept of Volodymyr Starosolskyj, described in «Das Majoritätsprinzip», we come to the conclusion that international organizations, in particular United Nations, belong to such a type of communities, the base of which includes not the «general will», but amounts to «all wills», and therefore their decisions require unanimity.

In communities, where decisions need to be unanimous, a minority, being secured to protect its interests by vetoing the proposals of the majority, should not abuse the law. If there is no unanimity, when voting, the votes are divided; the minority is provided with the right of veto, and the majority continues to seek another appropriate solution. Today this situation has developed on the international scene. In a time when Ukraine is suffering from Russian aggression, and the international community represented by its bodies created «for the maintenance of peace and international security» remain powerless before the state demonstrating the abandonment of the right as a regulator of social relations, which is impossible to force not to abuse the law when applying veto, various proposals for the exit from the crisis appear. One of them is the proposal to change the procedure for the adoption of common decisions in international organizations. However, according to the doctrine of Volodymyr Starosolskyj, the communities that representing the «will of all» (not the «general will»), which, by its legal nature, is the United Nations and its organs, has an appropriate decision-making algorithm for it. Perhaps, countries that pursue aggressive politics, ignore international law, systematically abuse the law, should in fact be devoid of membership in communities whose purpose is to «maintain peace and international security».

Keywords: sociology; common will; national consciousness; Ukrainian statehood.

*Стаття: надійшла до редакції 24.02.2019
прийнята до друку 21.05.2019*